

Lärrarhandledning

MIDVINTERSAGA

**Om vinter och kyla, om is och om snö.
Om att leva, minnas, glömma och dö.
Om drömmar och längtan, om den
mörkaste natt.
Om sökandet efter en värdefull skatt.**

En genusbearbetad saga som bygger på Zacharias Topelius berättelse om Sampo Lappelill. Sagan berättas med hjälp av cirkus, joik, sång och musik.

En spännande saga som handlar om det vilda landet högt upp i norr där vinter innebär att solen inte syns på flera flera veckor .

Till läraren

Hej!

Vad roligt! Snart kommer du, tillsammans med din klass eller barngrupp, få ta del av vår föreställning "Midvintersaga". Föreställningen "Midvintersaga" bygger på en berättelse av Zacharias Topelius som heter Sampo Lappelill. Några av er som kommer för att se vår föreställning har säkert någon gång läst boken om Sampo. Av denna anledning vill jag passa på att uppmärksamma att sagan i föreställningen inte är samma saga som i boken. De liknar visserligen varandra men de är olika och framförallt handlar sagorna om **olika barn!!!**

Varför **detta är** viktigt!

Midvintersaga är en genusbearbetad saga och jag har valt att inte bestämma något kön på barnet som är sagans huvudperson. Barnet - Sempi Lillsame - kan alltså vara både pojke och flicka och det ligger hos varje enskild person att själv bestämma vilket som passar bäst. Det är då också viktigt att du som vuxen är medveten om detta när du pratar om föreställningen efteråt. Att du förstår att barnen i barngruppen kan ha valt olika kön på Sempi och att du då även kan förklara för barnen att var och en har fått möjlighet att välja själv och alla val är rätt. Var också själv lite försiktig innan du pratar allt för bestämt om ditt val så att ditt val inte tar över någon annans.

Ta gärna också chansen och prata om de olika valen och synsätten. Jag vill gärna tro att när en karaktär inte är könsbestämd från början möjliggörs diskussioner kring genus, karaktärsdrag och normer som annars kanske inte är möjliga.

Detta arbetsmaterial består av tre delar. Den första delen innehåller tips och idéer på hur ni kan efterarbeta föreställningen genom att prata om scenkonst. Den andra delen berör genusbearbetningen av berättelsen samt ger förslag på samtalsfrågor ni kan hålla med barngruppen. Den tredje och sista delen handlar om berättande. Du får några förslag på hur du kan stötta barnens eget berättande. Avslutningsvis ger vi ett förslag på hur ni kan arbeta vidare med de frågeställningar som materialet tar upp. Vi föreslår en metod där pedagogik och konst har lika stora delar, nämligen Forumspel.

Hur en förhåller sig till arbetsmaterialet:

Se det som inspiration och ta bara till dig det du vill, det som passar dig, din grupp/klass och situation.

Lycka till!!

Tack på förhand / Nordcirkus

Att prata om teater/cirkus/scenkonst/dans

Bra att tänka på innan ni börjar prata om föreställningen:

Utgå alltid från att allting i föreställningen är meningen. Att börja fundera över om saker och ting var ett misstag eller inte leder oftast inte till några djupare diskussioner. Som lärare - låt dig själv få en egen upplevelse och lita på den. Att våga lita på sin egen upplevelse är viktigt för både elever och vuxna. Alla ser och uppfattar olika saker. Bolla gärna tillbaka frågor från enskilda elever till gruppen med "Intressant! Bra fråga! Vad tror ni andra om det? Är det någon som tror något annat?" Undvik däremot frågan: Vad tyckte ni om föreställningen? Det är lätt att bara fastna i svar som "bra", "dålig", "fattade ingenting" etc.

Prata om föreställningen

Gör en runda så att alla får berätta och höra varandra. Det hjälper er att gemensamt minnas föreställningen.

- * Vilken känsla hade du i dig när föreställningen slutade?
- * Berätta om något särskilt du minns från föreställningen?

För resterande frågor - diskutera i helgrupp eller i smågrupper.

- * Hur/när började föreställningen tyckte du?
- * Hur slutade den?
- * Vad hände i föreställningen?
- * Vad handlade föreställningen om?

- * Hur såg scenen ut, vad föreställde den?
- * Föreställde det en låtsasvärld eller en verklig värld?
- * Vad fanns det för scenografi?
- * Vad fanns det för saker/ rekvisita?
- * I vilken tid utspelar sig föreställningen tror du?

- * Vilken typ av musik fanns det i föreställningen?
- * Vad hade musiken för effekt/effekter?
- * Betydde den någonting för själva handlingen?
- * Vad fanns det för andra ljudeffekter?

I en föreställning - Teater/Cirkus/dans, kallas figurerna för karaktärer. Det kan var både människor, djur, troll etc. Huvudkaraktären i föreställningen "Midvintersaga" hette Sempi;

* Beskriv Sempi - ålder, karaktärsdrag, kunskaper, förmågor...

*Exempel på **karaktärsdrag**: Försiktig, våghalsig, omtänksam, livlig, modig, blyg, tolerant, försiktig, olydig, äventyrslysten.*

*Exempel på **kunskaper**: Att kunna köra ren. Kunna hitta på fjället. Kunna tala för sig.*

*Exempel på **förmågor**: Motiverad, nyfiken, kommunikativ, samarbetsförmåga, empatisk, kunna känna sympati, initiativförmåga, uthållighet, självkänsla, självförtroende, självreglering, självvärdering, fantasi och kreativitet.*

* Vad fanns det fler för karaktärer i föreställningen?

* Några av karaktärerna var viktigare än andra, vilka karaktärer tycker du var viktiga?

* Var det någon karaktär du minns mer än någon annan? Vilken och varför just den?
Beskriv den karaktären för någon.

Skapande uppgift 1

Rita och måla karaktärer och miljöer ur föreställningen.

Om ni vill kan ni komma överens om att rita och måla olika saker för att sedan sätta ihop det till en gemensam helhet.

Skapande uppgift 2

Skriv en dikt utifrån föreställningen. Varje rad har ett par förutbestämda ord, resterande fyller eleven i själv.

Jag såg en...

Den var...

Jag hörde...

Det lät...

Jag kände...

Det fick mig att...

Nu tänker jag...

Jag vill...

Genus

Människor är sociala varelser och vi lever tillsammans i samhällen. Detta kräver att vi har vissa regler som vi allihop följer. En del av dessa regler återfinns i formen av juridiska lagar, andra som moraliska regler eller sociala normer. Detta hjälper oss att veta hur vi ska bete oss mot varandra. Det finns normer för hur vi hälsar på varandra, hur vi ska bete oss när vi besöker varandra, hur vi ska klä oss och vad vi ska prata om o.s.v. Utan normer skulle vi inte klara av att leva tillsammans vilket betyder att de i mångt och mycket är livsnödvändiga. Det är också helt omöjligt att utrota normer men det kan vara bra att veta om att de går att förändra. Men varför vill vi förändra normer? Det är väl bra att vi är (tämigen) överens om hur vi ska hälsa på varandra? Absolut! Det finns ingen anledning att förändra de normer som hjälper oss att samexistera. Det är de normer som begränsar människors liv som vi vill förändra. Det händer relativt ofta att personer som bryter mot vissa normer far illa. De kan komma att uppleva osynliggörande, trakasserier, diskriminering eller våld.

Vad som anses pojkigt eller flickigt i ett samhälle är exempel på sådana normer som ofta påverkar många människor negativt. Genom att bli medveten om våra tankar, genom att prata och fundera över dem, kan vi förändra de normer som begränsar oss och även motverka att människor far illa.

Betydelsen av ordet norm:

Normer är oskrivna regler, idéer och ideal som kontrollerar hur man förväntas vara, leva och se ut. Ofta är de outtalade och de märks tydligast när någon bryter mot dem.

Enligt Svenska akademins ordbok: Regel l. princip l. förebild l. mönster varefter man i sitt handlande rättar sig l. bör rätta sig; rättesnöre; måttstock för bedömning l. värderande l. beräkning av ngt. *Rättsliga, logiska, etiska, estetiska normer*

I föreställningen Midvintersaga framkommer det aldrig om Sempi Lillsame är en pojke eller flicka. Prata om kommande frågor i helgrupp.

- * Var det någon som under föreställningens gång funderade över om Sempi var en pojke eller en flicka?
- * Tycker du att det påverkade berättelsen att du inte fick veta om Sempi var en pojke eller flicka? Om du tyckte att det påverkade berättelsen, på vilket sätt?
- * När föreställningen inte gav dig någon information om barnets kön, hur löste du situationen?

Mer självreflekterande frågor: Fundera på egen hand, prata i par eller i små grupper.

Tänk på ditt liv - dina intressen, allt du tycker om att göra och allt du inte tycker om att göra. Kläder du gillar. Mat du äter. Filmer du ser på. Känslor du känner. Människor du älskar. Kompisar du leker med.

* Av allt det som du brukar göra finns det någonting som du tror att du skulle gjort mindre av i fall du var av motsatt kön? Om ja, vad för något?

* Finns det någonting som du tror att du skulle gjort mer av om du varit av motsatt kön? Vad i så fall och varför?

* Finns det någonting som du upplever att du inte får eller kan göra, i så hög grad som du egentligen skulle vilja, p.g.a. att du är pojke/flicka? Vad i så fall?

* Har du någon gång önskat att du var av det andra könet? Alltså, har du som pojke någon gång önskat att du var flicka och tvärtom. Om du gjort det, när och varför?

* Har du någon gång önskat att du slapp vara pojke eller flicka? Varför/varför inte?

Prata i smågrupper eller helgrupp.

Flickor;

* Ge exempel på vad ni tycker är bra med att vara flicka.

* Ge exempel på vad ni tycker verkar bra med att vara pojke.

Pojkar;

* Ge exempel på vad ni tycker är bra med att vara pojke.

* Ge exempel på vad ni tycker verkar bra med att vara flicka.

När ni hör de andra berätta, håller ni med eller har ni någon annan åsikt?

* Vad är dåligt med att vara pojke?

* Vad är dåligt med att vara flicka?

* Hur kan man förändra det som upplevs dåligt, har ni några idéer?

Sitt ensam eller i små grupper. Fundera över nedanstående ord och sätt in dem under rubrikerna "Pojkigt", "Flickigt", "Varken eller?" och "Både och":

Glitter. Superhjärte. Långt hår. Kanelbulle. Jeans. Läppstift. Fotboll. Skog. Jakt. Halsband. Bilar. Matte. Potatisbulle. Måleri. Tomat. Åka skidor. Rida. Skridskor. Vråla. Tatuering. Konståkning. Spela teater. Snöbollskrig. Dreadlocks. Skriva poesi. Polis. Gråta. Förskolepersonal. Kärlek. Rakat hår. Blommor. Mössa. Klättra. Slåss. Glasögon. Örhängen. Leka tagen/kull. Hatt. Kanin. Gymnastik. Lastbil. Kök. Ladugård. Pilot. Bada. Skateboard. Kittlas. Gapskratta. Springa. Diska. Spela gitarr. Resa.

* Kom på några fler saker som du tycker är "pojkigt" och skriv in dem under rubriken "pojkigt".

* Kom på några fler saker som du tycker är "flickigt" och skriv in dem under rubriken "flickigt".

* Kom på några saker som du tycker är "varken eller" och skriv in under rubriken "varken eller".

* Kom på några saker som du tycker är "både och" och skriv in under rubriken "både och".

Jämför er/era listor med andra/ andra grupper.

* Finns det några ord som för de flesta hamnar under samma rubriker?
Om det är så, vilka är de orden och varför hamnar de under just de rubrikerna tror ni?

* Vad är det som gör att vissa ord/företeelser blivit satta under rubriken "varken eller"?

* Vad är det som gör att vissa ord/företeelser blivit satta under rubriken "både och"?

* Vad är det som gör att vissa saker anses mer flickiga och andra saker anses mer pojkiga?

* Tycker du att placeringarna för orden känns förändringsbara eller känns de definitiva?

* Finns det något/några ord som de andra har placerat ut som du vill ändra plats på?

* Fundera på om ni kommer på något ställe, nära eller långt bort, där normen ser annorlunda ut gällande vad som är pojkigt och flickigt? Kanske i en annan familj. Kanske i ett annat land. Kanske i en annan ålder? Berätta gärna.

* Finns det någonting som du tycker kan vara bra med att dela upp saker i "pojkgigt" och "flickigt"?

* Vad kan bli fel när man delar upp saker och ting i "pojkgigt" och "flickigt"?

Flickor:

* Finns det någonting på era listor under rubriken "pojkgigt" som du som flicka inte kan eller vill göra? Vad i så fall? Varför kan eller vill du inte göra det?

* Finns det någonting av det som anses "pojkgigt" på era listor som du som flicka gärna skulle göra mer av men kanske inte får tillfälle att göra just för att det anses pojkgigt? Vad i så fall.

* Finns det någonting på era listor under rubriken "flickigt" som du som flicka inte kan eller vill göra? Vad i så fall? Varför kan eller vill du inte göra det?

Pojkar:

* Finns det någonting på era listor under rubriken "flickigt" som du som pojke inte kan eller vill göra? Vad i så fall? Varför kan eller vill du inte göra det?

* Finns det någonting av det som anses "flickigt" på era listor som du som pojkgigt gärna skulle göra mer av men kanske inte får tillfälle att göra just för att det anses flickigt? Vad i så fall.

* Finns det någonting på era listor under rubriken "pojkgigt" som du som pojke inte kan eller vill göra? Vad i så fall? Varför kan eller vill du inte göra det?

Beskriv dig själv - ålder, karaktärsdrag, kunskaper, förmågor...

*Exempel på **karaktärsdrag**: Försiktig, våghalsig, omtänksam, livlig, modig, blyg, tolerant, försiktig, olydig, äventyrslysten.*

*Exempel på **kunskaper**: Att kunna cykla, balansera, jonglera. Orientera sig. Språkkunskap. Teknisk kunskap. Matematisk kunskap. Musikalisk kunskap, spela instrument, läsa noter, kunna om musik. Förstå information. Empatisk kunskap. Social kunskap. Kunskap om sig själv, sina känslor och förmågor. Kunskap om dinosaurier. Kunna laga mat.*

*Exempel på **förmågor**: Motiverad, nyfiken, kommunikativ, samarbetsförmåga, empatisk, kunna känna sympati, initiativförmåga, uthållighet, självkänsla, självförtroende, självreglering, självvärdering, fantasi och kreativitet.*

- * Hitta tre saker med dig själv som du är glad över.
- * Kom på en sak som du skulle vilja bli bättre på?
- * Kom på en sak som du skulle vilja lära dig?

Berättande

Människor har ägnat sig åt berättande i alla tider. Det kan vara vår äldsta konstform. Berättandet är ett sätt att umgås och att underhålla. Det är också ett sätt att dela med sig av kunskap och erfarenheter samt diskutera moral, etik, normer och värdegrund. Dessutom väcker det känslor och tankar.

Berättarövningar hjälper eleverna att träna på att prata inför andra, att uttrycka sina tankar och åsikter. Det är också ett bra sätt att öva sig i att lyssna på varandra. Att arbeta med muntligt och skriftligt berättande är ett effektivt sätt att arbeta med språkutveckling, såsom att lära sig nya ord samt förstå hur meningar och berättelser är uppbyggda.

Fjällkunskap

Fundera på vilka djur som lever på fjället?

Vilka fjäll känner du till?

Finns det något fjäll du tycker extra mycket om? Varför?

När var du senast uppe på ett fjäll och vad gjorde du där?

Berättaruppgift 1

* Fundera över när du såg eller mötte ett djur - på fjället eller någon annanstans? Vilket eller vilka djur var det? Tänk på att det kan handla om ett stort djur men det kan också handla om ett litet djur eller bara om ett kryp. Du bestämmer. Det kan ha varit ett väldigt speciellt tillfälle men det kan också bara varit en gång då du såg en Ekorre.

* Beskriv nu för någon ditt möte med djuret. Beskriv vart du var och var djuret var. Vad var det för djur? Vad gjorde djuret? Hur såg det ut runt omkring djuret? Hur kändes det i dig, var du rädd, nervös, uppspelt, förväntansfull? Vilken tid på dygnet var det? Hur slutade det?

* Berätta det hela som en saga. Om en vill kan en använda sig av berättarstrukturen nedanför. Om en inte vill det kan en också berätta helt fritt men kom då ihåg att en saga alltid behöver ett slut! Och en viktig sak till - **när du berättar en saga får du hitta på hur mycket du vill!**

- **Det var en gång...** ex. *en flicka som hette Margot* (eller ditt namn).
- **En dag...** (eller morgon, eller kväll eller eftermiddag). ex. *satt Margot högt uppe på ett fjäll* och fikade
- **Plötsligt ...** ex. *kände hon något som kröp på sitt ben. Det var en spindel. Margot skrattade så hon kiknade. Hon var så kittlig.*
- **Efter den dagen...** (eller fikastunden, eller kvällen, eller vad som passar bäst) ex. *så gick Margot ofta och besökte spindeln.*
- **Så numera...** ex *är Margot och spindeln de goaste vänner.*

Berättaruppgift 2 - Återberätta sagan "Midvintersaga" tillsammans.

Be alla i gruppen att plocka fram ett specifikt minne från sagan i föreställningen. Måla sen en bild av just det specifika tillfälle som just du minns. Måla inte flera minnen på samma teckning. Har du flera minnen som du vill måla, gör det på olika teckningar. En händelse/minne per teckning så att säga. När alla teckningar är klara får varje person berätta om just sin bild/bilder. Hjälps sedan åt att lägga ut bilderna i rätt ordning bredvid varandra. Om flera bilder handlar om samma händelse lägg märke till om de lägger fokus på olika detaljer, var då noga med att detaljerna kommer i rätt ordning. När alla bilder är utlagda - återberätta sagan tillsammans. Om det finns luckor så får ni hjälpas åt att fylla dem eller måla fler bilder.

Fantasiuppgift- Måla och rita alla eller något av nordens alla troll!

Välj ett av de troll du ritat. Ge det ett namn. Fantisera ihop en historia om vart och hur trollet lever. Förslag på saker att fantisera kring:

- *Hur gammalt är trollet?
- *Hur ser trollets hem ut?
- *Vad äter trollet?
- *Vilka brukar trollet leka/göra?
- *Har det några leksaker/saker?
- *Vad är trollet duktig på?

Forumspel

Forumspel är små korta teaterföreställningar som belyser orättvisor och förtryck. Det utgår från ett aktuellt ämne och visar en vanlig situation där någon blir behandlad orätt eller ställs i en svår situation. Spelet slutar när situationen är som svårast. Syftet är att undersöka problem och att hitta olika lösningar på dem genom att publiken får bestämma slutet på föreställningen. Forumspel förarbetas ofta genom samtal och värderingsövningar.

En enkel variant att göra med barngrupper kan följa modellen;

- 1.Fånga upp ämnen som eleverna tycker är viktiga.
- 2.Förarbeta genom samtal och värderingsövningar.
- 3.Genomför berättarövningar och/eller gestaltningsövningar.
- 4.Dela in eleverna i grupper om 4 – 5 personer.
- 5.Varje grupp gör ett kort teaterspel som utgår från temat och handlar om en person som blir orättvist behandlad. Spelet slutar när personen har det som svårast.
- 6.Spelet visas för de andra eleverna.
- 7.Pedagogen håller i ett efterarbete där de som sett spelet får komma med förslag på hur det kan sluta. Förslagen ska syfta till att göra situationen bättre för den utsatte.
- 8.Sluten kan spelas upp, antingen av den grupp som gjort grundspelet och nu fått lyssna på förslag om åtgärder eller av elever som sett spelet och kommit med förslag.

Vi hoppas och tror att ni har mycket material att skapa forumspel av utifrån de samtal och övningar ni genomfört efter föreställningen "Midvintersaga".

Kontakt:
www.nordcirkus.com
sara@nordcirkus.com
tel. Sara Oja 0706 943903

